

II. EVROPSKI SUSRET NACIONALNIH SEKRETARA ZA LITURGIJU (Luksemburg, 25.—28. svibnja 1975.)

Premda je ovaj izvještaj »zastario«, ipak ga objavljujemo u cijelosti zbog njegova panoramičnog prikaza stanja liturgijske obnove u evropskim zemljama. — Nap. ur.

II. sastanak osoba odgovornih za liturgiju u Evropi održan je u Luksemburgu (Centre Jean XXIII), nekoliko koraka od Evropskih institucija sa sjedištem u Kirchbergu. Susretu je sudjelovalo tridesetak osoba koje su došle iz ovih zemalja (po franc. alfabetu): SR Njemačka, Engleska, Austrija, Belgija, Hrvatska (Jugoslavija), Škotska, Francuska, Irska, Luksemburg, Malta, Holandija, Poljska, Portugal, Skandinavija i Italija. Ispričali su se predstavnici DR Njemačke, Engleske, Španjolske, Slovenije (Jugoslavije), talij. Švicarske i Čehoslovačke.

Kongregaciju za bogoštovlje zastupao je P. Pasqualetti, isto kao u Ženevi g. 1973.

Dvostruka je svrha ovih dvogodišnjih susreta: izmjenično informiranje o pastoralnoj situaciji u raznim zemljama i zajedničko razmatranje aktualnih problema.

Inicijativa je za to potekla od abbéa J. Cellier, bivšeg direktora C.N.P.L. (Pariz) i Mons. J. Wagnera, direktora Liturgijskog instituta u Trieru.

Na kraju je I. susreta (Ženeva 1973.) skup bio izabrao Izvršni odbor od četiri člana: M. Schilz, kao predsjednik (Luksemburg); S. Swayne (Irska), kao predstavnik engleskoga, W. Von Arx (Švicarska), kao predstavnik njemačkoga i A. Haquin (Belgija) kao predstavnik francuskoga jezičnog područja.

* * *

Zaželjevši sudionicima dobrodošlicu M. Schilz je podsjetio da je u gradu Luksemburgu prije 25 godina održan prvi razgovor njemačkih i francuskih liturgista i da je tom prigodom P. Jungmann po prvi put iznio svoju zamisao o reformi mise. Izrazio je želju da Luksemburg bude ne samo sabiralište za izgradnju političke i ekonomske Evrope nego i mjesto gdje se vrši osvrt na zajednički evropski pastoral.

Pastoralna situacija u raznim zemljama

Na konferenciji su prevladavala tri jezika: engleski, njemački i francuski. Svaki je učesnik iznio pastoralnu situaciju svoje zemlje. Iako na prvi pogled udara u oči raznolikost — razni jezici, politički režimi, pastoralne situacije — ipak se može ustanoviti da su neki veliki problemi zajednički brojnim zemljama.

Engleska

Jedan je od aktualnih problema za dobro funkcioniranje liturgije u pomanjkanju svećenika koji su premalo navikli na adaptaciju i još manje na pokretanje zajednice da sudjeluje kod liturgijskih čina. Napravljen je važan korak time što se raspacalo liturgijske listiće s potpunim obrascem za svaku nedjelju. Taj način ima prednost što pruža mogućnost da se upoznaju službeni tekstovi, ali i još veću neprikladnost što celebranta sputava u adaptiranju. Na taj se način pada natrag u nedostatke onoga što se zvalo »liturgija knjige«.

Ustanovljen je nacionalni Sekretarijat da poveže izdavače: trebalo bi doći do toga da se tiskaju samo neki bitni tekstovi, a ostalo da se prepusti slobodi celebranta.

Irska

S jedne strane Irska sa svojih 90% polaznika nedjeljne mise predstavlja povlaštenu situaciju. Glazbenici, arhitekti i umjetnici rado surađuju s liturgistima da se osigura što kvalitetnije bogoštovno stvaranje. Abbé S. Swayne je u g. 1974. otvorio Liturgijski institut koji, kako se čini, ima lijepu budućnost. Tri su mu bitna smjera za pastoralnu formaciju: teologija bogoštovlja, povijest liturgije i njezino približavanje humanim znanostima.

Skandinavija

Stanje je kat. zajednice u tim zemljama osebujno: katolici su vrlo malobrojni (0,5%) i Biskupska se konferencija proteže na pet zemalja. Pastoralna je situacija vrlo raznolika već stoga jer se tu upotrebljava do 7 različitih jezika, što uvelike otežava izdavanje lit. tekstova. Švedska ima katolike od kojih su samo četvrtina starosjedioci a tri četvrtine doseljenici (Hrvati), pa to zahtijeva da se priređuju dvojezične knjige. Finska broji deset puta više pravoslavnih nego katolika. Izdan je Red mise na tri jezika (latinski, švedski i finski).

Malta

Kao Irska tako je i Malta u povlaštenoj situaciji s obzirom na polaznike nedjeljne mise (95%), ali liturgijska je obnova još uvijek na rubu kršćanske svijesti. Mnogi je poistovjećuju s uvođenjem živog jezika u liturgiji.

Poljska

Poljska posjeduje ne samo liturgijski odjel Teološkog fakulteta u Lublinu već i poseban Liturgijski institut u Krakovu. Svake se godine održava tečaj za formiranje profesora liturgike. Sada su već prevedene sve rimske lit. knjige.

Jugoslavija

U Sloveniji, kao uostalom u mnogim drugim zemljama, može se ustanoviti da opada ispovijedanje i da se mnogo više pristupa k sv. pričesti. Kršćani izlaze iz »jansenističke« dobi i više ne znaju točno što je grijeh. Pokornički se pastoral ipak sve više obnavlja: promiče se obred pomirenja roditelji-djeca, dok se delikatnijim ukazuje pomirenje na socio-političkom planu. Mladi prije ispovijedi rado dijalogiziraju.

U Hrvatskoj nova liturgija trpi od pomanjkanja adaptirane glazbe. Neki se svećenici služe novim liturgijskim knjigama materijalno, dok drugi vrlo često improviziraju za vrijeme bogoslužja. Održani su tečajevi od 3 do 5 dana za obrazovanje čitača.

Italija

Od g. 1947. »Centro d'azione liturgica« (CAL) u Rimu promiče talijanski liturgijski pastoral i osigurava izdavanje lit. knjiga. Može se reći da je talij. narod prihvatio novu liturgiju i da rado u njoj sudjeluje. CAL pripravlja krajevne priručnike za pjevanje s izgledom da kasnije priredi nacionalni.

Portugal

Kršćanska je vjera snažno ukorijenjena u narodu koji je vjerno prakticira, ali mu uvijek nije prosvijetljena. Kod nedjeljnih se misa opaža napredak sudjelovanja u bogoslužju riječi. Mladi se ponekad protive vjenčanju, jer konkordat pravi katolicima poteškoće za civilnu rastavu.

Švicarska

Švicarska ima i jednu vlastitu Euharistijsku molitvu koja joj je dozvoljena prigodom sinode. U njoj su četiri teksta koji se mogu mijenjati. I neke su druge zemlje s njemačkim jezikom već preuzele tu novu molitvu.

U Švicarskoj se služe s tri jezika: njemački, francuski i talijanski. U njemačkom se dijelu opaža dosta jaka napetost između progresivnih i konzervativnih kršćana. Proučava se pitanje novih crkvenih službi. U romanskom dijelu zadnjih godina svećenici pokazuju malo zanimanja za liturgiju. No ipak su zborovanja o sakramentu pomirenja imala velik uspjeh: prisustvovalo je 70% svećenika.

Holandija

Ako je u Holandiji nedjeljna praksa na niskom stupnju, sudjelovanje je naprotiv kvalitetno. Brojne su krajevne liturgijske skupine. Nacionalna liturgijska komisija nastoji da ih oblikuje raznim sredstvima. Također i pomoću televizije? Od g. 1973. u toku je prijevod liturgijskih knjiga. Misal pruža celebrantu tri vrste molitava.

Luksemburg

Sada je nedjeljna misa manje posjećena i slavlju često manjka svečano raspoloženje. Radi se na promicanju koralnih zborova. Opaža se napredak u pastoralu vjenčanja i pogreba za koji Liturgijska komisija sprema trojezični obrednik.

Francuska

Vjerski se život razvija u ovim trim točkama: 1) Dandas vjera postaje sve više osobna, neki je proživljavaju, drugi ne; vjeru roditelja djeca uvijek ne slijede. U tom se smislu može govoriti o privatizaciji vjerskog života. 2)

Crkva i socio-političke ustanove žive u mirnoj koegzistenciji. Zakoni npr. nisu više protukršćanski već nekršćanski. 3) U kršćanskoj zajednici jako opada vjerska praksa, pojedinci se angažiraju politički i socijalno, opaža se živo sudjelovanje laika, preuzimaju se nove crkvene službe i kad nisu formalno ustanovljene (nedjeljni skupovi bez svećenika, bogoslužje riječi po školama...).

Tri su posebna problema: slavljenje, molitvene grupe i nedjeljni skupovi.

— Zanimanje se za crkveno slavlje podržava i povećaje ako je ono zaista prilagođeno dotičnoj zajednici. Župe se općenito služe službenim Euharistijskim molitvama, a prilagođuju molitve dana. Neke skupine stvaraju svoje tekstove kao izraz onoga što proživljavaju, više nego kao izraz kojim primaju Kristov dar.

— Pojavljuje se sve više grupa bez formalnih molitava, a prisustvuju im dobrim dijelom mladi, poneki kršćani raznih vjeroispovijesti, pa i nekršćani. Iako te molitvene grupe predstavljaju manjinu kršćana, izražavaju potrebu vremena. Pastoralni se problem sastoji u stvaranju uvjeta da se doista dođe do kršćanske molitve.

— Drži se da je u Francuskoj nedjeljna praksa u šest godina smanjena za 20 do 40%. Pripadanje župi fluktuirala zbog nedjeljnih i sezonskih putovanja, a i pučanstvo je u stalnom pomicanju, naročito mlađe obitelji. Kod nedjeljnih je župskih funkcija sve manje marginalnih kao i angažiranih kršćana.

Biskupska liturgijska komisija proučava ova pitanja: mora li se Crkva okupljati da opstane? koje je značenje liturgijskog okupljanja, posebno nedjeljom?

Belgija

U sjevernom, flamanskom dijelu zemlje, opažaju se dva skrajnja stanovišta svećenstva: s jednim se sve može, drugi odbijaju svaku sugestiju. Mise su mladih vrlo kreativne, ali često i jako udaljene od liturgije. Zadnjih je godina vrlo napredovao pastoral krštenja i potvrde. Nastavlja se izdavanjem liturgijskih knjiga: nedjeljni misal pruža dvostruku seriju molitava, rimske i druge, sastavljene prema evanđelju dana.

U južnom, francuskom dijelu zemlje, napreduje pastoral krštenja i vjenčanja. Za krštenje se roditelji spremaju u jedan ili više susreta, ali je teško zainteresirati kršćansku zajednicu za taj čin. Za vjenčanje su redovito organizirana priprema zborovanja i uz to su zaručnici pozvani na pastoralni razgovor sa župnikom koji će ih vjenčati. Nedjeljno bogoslužje: neke župe obavljaju klasičnu liturgiju tako skrbno da su prisutni zadovoljni: drugi slijede službenu liturgiju, ali na servilan način; malobrojni (universitetska župa, posebne skupine) stvaraju svoju liturgiju. Sudjelovanje je u opadanju, osobito sa strane mlađeg svijeta i mladih obitelji. Liturgijska komisija organizira sastanke svećenika da im pomogne poboljšati kvalitet njihovih liturgijskih čina i stvarati molitveno raspoloženje u njima. Komisija isto tako sluša razne apostolske i socijalne pokrete koji žele usmjeriti kršćanske zajednice prema nedjeljama koje su im posvećene.

Neka velika pitanja

Osvrt je na liturgijsku situaciju u raznim zemljama iznio na vidjelo neka važna pitanja koja se dandanas postavljaju: Kako osigurati formaciju svećenika i laika? Kako promicati da se dobro upotrebljavaju liturgijske knjige i da se pravilno improvizira? Vršenje auctoriteta u liturgiji? Koja je budućnost Liturgijskih komisija poslije službene faze liturgijske reforme?

1. Formacija laika i svećenika

Na raspolaganju je više sredstava. Osim Liturgijskih instituta za specijaliste u mnogim se zemljama drže godišnja zborovanja: u Francuskoj se ljeti okupljaju svećenici za liturgijski pastoral; u Njemačkoj će se ove godine proučavati Misal; u Italiji je ovogodišnji liturgijski kongres posvećen sakramentu pomirenja; u Poljskoj se svake godine sastaju profesori liturgike na studijske tjedne. Zbor bi evropskih sekretara za liturgiju mogao tražiti od kat. univerza da njihovi profesori proučavaju razne točke današnjeg pastorala. To bi se isto moglo sugerirati udruženju »Societas liturgica«, koje je međunarodno i ekumensko, a ove se godine sprema da u Trieru proučava Euharistijsku molitvu. Novim bi liturgijskim studijama morale također odjekivati Liturgijske komisije i centri.

2. Uporaba lit. knjiga i improvizacija

Treba razlikovati liturgijsko stvaranje i liturgijsko stvaralaštvo. Prvo se vrši prije slavljenja: prema se tekst ili obred koji će se ostvariti u liturgiji na način da u zajednici potakne napredovanje u vjeri; svaka kultura mora stvoriti svoj način slavljenja. Stvaralaštvo dolazi do izražaja kod samog slavljenja, riječi su i čini spontaniji pa i onda kad su unaprijed promišljeni, a to se ne tiče samo celebranta već i čitavog skupa. Oboje je potrebno, i stvaranje i stvaralaštvo, ali se za drugo postavlja više zahtjeva. U tom je pogledu kompetentni auktoritet više rezerviran, no činjenica je da liturgijske knjige predlažu brojne slobodne nagovore koji sada dopuštaju prilagođavanje zajednici kakva jest. U Francuskoj je anketa u Lionu pokazala da 50% svećenika upotrebljava nedjeljni misal bez izmjena, ali drugi ga preinačuju sa svrhom da u slavljenju bude više jedinstva. Među onima koji se ne služe molitvama Misala polovica njih sastavlja nove, a drugi se služe molitvenim obrascima novijih autora. Više Misala pruža nanovo sastavljene molitve: tako engleski, njemački i flamski Misal.

Spomenimo još da njemački Misal ima tekstove koji se u službenim Euharistijskim molitvama mogu mijenjati u vezi s liturgijskom godinom. Tokom godine dvanaest raznih obrazaca omogućava izmjene u velikoj Euharistijskoj molitvi.

3. Biskupski autoritet i liturgija

Biskupi su skloni reagirati na promjene i zloupotrebe, dok ništa ne kažu kad je liturgija bez života (Irska). Nije li zlorabljenje i onda kad svećenik ne potiče na sudjelovanje vjernika i na primjenjivanje kako traže liturgijske knjige? Drugi biskupi se ne služe mogućnostima koje im Rim pruža (npr. pričest na ruku) i onda svršavaju da odobre ono što se već prakticira bez dogovora s njima.

Uloga je biskupa ne samo da budu u liturgiji stražari nego i da promiču njezino što življe slavljenje. Kad se već umnažaju Euharistijske molitve privatnog izvora, ne bi li bilo bolje ovrednotiti ono što kruži i za to postaviti kriterije? Nije li dužnost Komisija da u tome pomažu biskupe?

4. Budućnost nac. lit. komisija

Liturgijske se komisije moraju pravilno postaviti prema dotičnoj Biskupskoj konferenciji, prema Kongregaciji za bogoštovlje i prema kršćanskim zajednicama za kojih službu rade. U prvoj se etapi liturgijske reforme iz Rima

primalo liturgijske knjige koje je trebalo prevesti i prilagoditi. U drugoj će etapi trebati biti blizu životu temeljnih zajednica da se otkrije što one traže i da se to iznosi Biskupskoj konferenciji i Kongregaciji za bogoštovlje koje imaju ulogu rasuđivanja i animiranja.

Zar ne treba opet organizirati liturgijske tjedne na nacionalnom i krajevnom planu koji će okupljati pastire i istraživače? Na isti bi način mogli snažno pomoći znanstveni međunarodni skupovi imajući u vidu da razlike u jeziku možda nisu tako važne koliko kulturne razlike. U tom pogledu zemlje sa davnom liturgijskom tradicijom, kao što je Evropa, imaju zajedničku baštinu koju treba razvijati. Konferencija bi evropskih sekretara za liturgiju mogla poticati taj rad.

U nasljednoj bi periodi trebalo iskoristiti bogatstva već izdanih liturgijskih knjiga i promicati dopunske studije: okrugle stolove, liturgijsko stvaranje u raznim jezicima itd.

Sakramenat pomirenja

Jedan je od tri dana ovog susreta bio posvećen sakramentu pomirenja: prof. J. Baumgartner (Fribourg u Švicarskoj) i p. B. Marliangeas (Nac. centar za liturgijski pastoral u Parizu) iznijeli su teološke i pastoralne vidike koji su potakli izmjenu misli.

Sastanak je još uzeo u razmatranje nacrt budućega **Kanonskog prava** o sakramentima. Kad se usporedilo stanje u raznim zemljama, nametnuo se zahtjev da se predlože neke napomene. Evropska je grupa odlučila uputiti kratak memorandum Sekretarijatu evropskih biskupskih konferencija da svrati njegovu pažnju na neke bitne točke u toj stvari i da za informaciju pošalje njegov duplikat svim Biskupskim konferencijama.

U vezi s **budućim liturgijskim susretima za liturgiju** postavilo se pitanje: ne bi li trebalo predvidjeti ovakve sastanke svake godine, a ne svake druge?

To je pitanje ostalo otvoreno. Ipak se odlučilo da se slijedeći susret održi u lipnju 1976. Dosta česti susreti liturgista evropskih zemalja bi trebali raspravljati kako u slijedećih deset godina produbiti današnja pitanja, naročito o sakramentalnoj i liturgijskoj dimenziji kršćanske vjere. Redoviti bi kontakti bez sumnje omogućili bolju suradnju između dotičnih Biskupskih konferencija i bolje funkcioniranje Liturgijskih komisija.

Sastanak je trebao obnoviti Izvršni odbor. Radije mu je produžio mandat za još jednu godinu, a Odbor će se sastati u listopadu da odredi mjesto, vrijeme i predmet susreta u g. 1976. kao i način njegova rada.

»Notitiae« 108—109 (1975) 249—256.

Preveo: M. Kirigin

PRIMJEDBE NA PRIJEVOD PREDSLOVLJA O PRESVETOM TROJSTVU NA HRVATSKI JEZIK

Nikola Dulčić, autor ovog priloga, bio je profesor na Višoj pomorskoj školi u Splitu. Umro je prije tri godine. Ovaj je osvrt napisao nešto prije svoje smrti. Pere Dulčić, Nikolin brat, pronašao je ovaj osvrt među njegovom ostavštinom i poslao ga uredništvu SB s molbom da se objavi. Premda je stvar vremenski zakasnila, ipak ga objavljujemo zbog ozbiljnosti pristupa i temeljitosti obrade s lingvističkog i teološkog gledišta, pogotovo jer se radi o zapažanjima jednog laika. — Nap. ur.

Predslavlje o Presvetom Trojstvu uvijek me se snažno doimalo dubinom misli, jezgrovitošću izraza i ljepotom stila, i to još od doba kad sam počeo dobro razumijevati latinski. Sada, kad ga u crkvi slušam na hrvatskom jeziku, opažam da to nije ono isto što sam ja razumijevao. Budući da se po profesiji ne bavim teologijom, jer sam svjetovnjak, niti sam stručnjak za latinski jezik, o svojim sam zapažanjima razgovarao s osobama čije bi mišljenje bilo vrijedno pažnje. Ohrabren njihovim poticajem, usuđujem se ovdje, u duhu poniznosti, iznijeti svoje primjedbe. Premda je već kasno da bi se one odmah uvažile, ako ne u cijelosti, a ono možda djelomično, ipak mislim da ih je zgodno objaviti kako bi se o njima moglo na mjerodavnu mjestu raspraviti i eventualno ih upotrijebiti u budućim ispravcima i nadopunama.

Iznosim, dakle, tri primjedbe na prijevod:

A) »... NON IN UNIUS SINGULARITATE PERSONAE, SED IN UNIUS TRINITATE SUBSTANTIAE« — prevedeno je: »... ne u jedinstvu jedne osobe, već u Trojstvu jedne biti.«

Riječ SINGULARITAS ne znači isto što i JEDINSTVO. Riječ jedinstvo je ispravno upotrebljena pri završetku nekih molitava: »... in unitate Spiritus Sancti... — ... u jedinstvu Duha Svetoga«, gdje doista znači sjedinjivanje triju osoba u jednog Boga. Po mom mišljenju, i na tom mjestu trebalo je prevesti: »... zajedno s Duhom Svetim, jedan Bog po sve vijeke vjekova«, jer bi to bilo jasnije i pastoralno svrhovitije. Riječ SINGULARITAS trebalo bi prevesti riječju jednost, jednoća, jednina, jedinstvo. Ali, dok bi te riječi smio upotrijebiti filozof u nekoj raspravi, narod ih ne upotrebljava i zvučile bi mu strano. Sastavljaču latinskog teksta slobodno je bilo upotrijebiti i najsuptilnije izraze, jer on nije pisao za priprosti puk već za one koji razumiju latinski i koji su upućeni u teološke potankosti, pa je nastojao da njegov izraz bude što sažetiji i nadasve što ljepši, kako i dolikuje veličanstvenosti sadržaja. Vidjevši da je i sama Euharistijska molitva na nekim mjestima slobodnije prevedena, kako bi njezin smisao postao narodu razumljiviji, predložio bih da se taj dio prevede ovako:

»... NE JEDAN U JEDNOJ OSOBI (KAO JEDNA OSOBA), VEĆ STE TROJICA JEDNE BITI.«

Ne želim ovdje poricati valjanost izraza: sveto Trojstvo, koji se je s pravom udomaćio. Želim naglasiti da u ovoj izreci stoji trinitas ne kao TRINITAS, već kao riječ koja slijedi nakon riječi singularitas u jednoj skladnoj latinskoj rečenici. Budući da se u prvom dijelu rečenice spominje riječ osoba, u našem jeziku imamo divnu priliku da jednom riječju izrazimo osobnost svake od triju božanskih osoba. Trinitas u latinskom jeziku ne mora se odnositi na osobe (sjetimo se: Trinitas montium), a trojica u hrvatskom jeziku znači samo tri muške osobe. Osim toga stari hrvatski naziv za sveto Trojstvo bio je sveta Trojica. Svi znamo za crkvicu svete Trojice u Splitu iz 9. stoljeća do koje vodi Sutrojićim put. — U svakom slučaju, po mom mišljenju, ne bi se smjelo prevesti UNIUS SUBSTANTIAE kao JEDINE BITI, jer bit Božja nije jedina bit koja postoji, ne odgovara ni dubokom smislu originala, jer je ovdje jedna bit u svom značenju jače od jedina bit, a mogla bi se odatle izvući i koja panteistička zabluda.

B) »... HOC ... SINE DIFERENTIA DISCRETIONIS...« — prevedeno je: »... to isto ... bez razlike i razlučivanja...«, što ne odgovara ni slovu ni smislu originala. Kad pažljivo pratimo original, vidimo da se najprije tvrdi da su Otac, Sin i Duh Sveti jedan Bog. Zatim se tvrdi da Bog, iako je jedan, nije samo jedna osoba, već da u njemu razlikujemo tri osobe kao dionike jedne te iste biti. Prirodno je sada reći da, premda razlikujemo u Bogu tri osobe, mi pri tom razlučivanju osoba vjerujemo da ne po-

stoji razlika u njihovoj slavi. Stoga bi pri doslovnom prijevodu trebalo reći: »... bez razlike pri razlučivanju...«. To bi pak za većinu vjernika bilo nejasno na što se odnosi. Budući da riječ *isto* smatram suvišnom, a nema je ni u originalu, predlažem slijedeći prijevod, koji će biti u smislu dosljedan originalu i dovoljno jasan:

»... TO PRI RAZLUČIVANJU TVOJIH OSOBA (TVOJE OSOBE) VJERUJEMO BEZ RAZLIKE...«

C) »... ET IN PERSONIS PROPRIETAS ET IN ESSENTIA UNITAS ET IN MAESTATE ADORETUR AEQUALITAS« — prevedeno je: »... klanjamo se i vlastitosti osoba i jedinstvu biti i jednakosti veličanstva«.

To je doista doslovan prijevod koji u živom jeziku ne znači isto što i u latinskom. Mi se ne klanjamo (barem ne priprosti puk!) ni vlastitosti, ni jedinstvu, ni jednakosti, već: »... klanjamo se i svakoj osobi posebno i jednoj biti i jednakom veličanstvu.«

Na kraju želim ispisati cijeli tekst:

Ti si s jedinorođenim Sinom svojim i Duhom Svetim jedan Bog, jedan Gospodin, ne jedan u jednoj osobi (kao jedna osoba), već ste Trojica jedne biti. Što naime po tvojoj objavi vjerujemo o tvojoj slavi, to isto pri razlučivanju osoba (razlučujući tvoje osobe) vjerujemo bez razlike i o tvome Sinu i o Duhu Svetomu (ne Svetome!). Tako se u ispovijedanju istinitog i vjekovječnog Božanstva klanjamo i svakoj osobi posebno i jednoj biti i jednakom veličanstvu.

(Kod pjevanja treba napraviti cezuru kod **jedan Gospodin** istu kao i **Svetim jedan Bog**, a zatim recitativ na nižem položaju za riječi **ne jedan u...**).

Nikola Dulčić

NOVA POVIJEST HRVATSKE CRKVE

Josip Soldo, PREGLED POVIJESTI HRVATSKE CRKVE — Podsjetnik, Zagreb — Frankfurt/M, 1976. Izdali: Kršćanska sadašnjost, Zagreb, Marulićev trg 14 i Naddušobrižnički ured, Frankfurt/M, Schreyerstr. 1. — Slog: »Velebit«, Zagreb; litografska priprema: »Riječka tiskara«, Rijeka. Tisak: Martin Vrbančić, Zagreb. — Format 23x16 cm; stranica 178; papir debeo, gladak; knjiga nije šivana.

Djelo se pojavilo početkom t. g. 1976. u prigodi Teološko-pastoralnoga tečaja za svećenike u Zagrebu (27—30. siječnja). Pisac je našoj znanstvenoj javnosti već poznati povjesničar O. Josip (Ante) Soldo (1922), franjevac provincije presv. Otkupitelja (Split) i profesor na gimnaziji iste provincije u Sinju. Knjiga nosi specifičan naslov »Pregled povijesti hrvatske Crkve«, te — kako to izdavači i ističu u predgovoru — »ona je samo autorov sažetak iz opsežnije 'Povijesti hrvatske Crkve'« (str. 2), koja već više vremena čeka u rukopisu da bi bila tiskana.

Knjigu su zajednički izdale dvije naše novije crkvene ustanove: poznata izdavačka katolička kuća u Hrvatskoj »KRŠĆANSKA SADAŠNJOST« i »HRVATSKI NADDUŠOBRIŽNIČKI URED U NJEMAČKOJ«, a »namijenjena je izravno natjecateljima vjeronaučne olimpijade povodom naše Svete godine 1976. o 1000-obljetnici prvog Marijina svetišta u Hrvatskoj — Gospe od Otoka u Solinu kraljice Jelene« (2).

Knjiga je, sasvim razborito, izdata »ad experimentum« — na pokus. Stoga je objavljena u ograničenom broju primjeraka, pa je odmah razgrabljena, makar joj je cijena 150 din, i nemoguće ju je dobiti. (Ja sam je jedva dobio zahvaleći dobroti jednog redovničkog subrata.) Očekuje se drugo izdanje, jer

sami izdavači žele »da se ovi tekstovi pedagoški i stručno provjere, pretresu i nadopune, radi eventualnog novog popraavljenog i proširenog izdanja« (2).

Djelo sam od početka do kraja pažljivo pročitao. Potaknut pozivom izdavača iznosim moja zapažanja u tom novom i vrijednom djelu s namjerom da koristim.

O p r e m a

Djelo sadrži 178 stranica, odnosno 89 listova. Papir je trovrstan: 49 listova sivkaste boje za tekst i karte, 28 listova svijetloga Kunstdruck-papira i na kraju knjige 12 listova žutkastoga papira za upitnik.

Knjiga je snabdjevena sa 182 slike, koje prikazuju ljude, događaje i umjetnička djela u širokom vremenskom rasponu od lateranskog mozaika s dalmatinsko-istarskim mučenicima u Rimu (7. st.) do prvih imena hrvatske Crkve iz 20. st.: Mahnića, Bulića i Merza, i također sa 16 karata od Ilirika u rimsko doba do Karte Katoličke Crkve u današnjoj Jugoslaviji.

Prva stranica korica ukrašena je slikom rekonstruirane ogradne ploče crkvenog namještaja iz Biskupije kod Knina (XI. st.), koja u plastici prikazuje Bogorodicu, okruženu s četirima evanđelistima. Nutarnja naslovna stranica nosi vinjetu Crkve-Učiteljice iz glagoljskog brevijara iz Berma u Istri (XV. st.).

Uvez je mekan, američanski, samo lijepljen, pa se listovi trunu kao latice cvijeća. To je glavna tehnička slabost ove, inače, dobro opremljene knjige.

S a d r Ź a j

Sadržaj se sastoji od pretežno likovnog i kraćeg literarnog teksta iz pera spomenutog autora o. Solde. Na kraju je nadodato nekoliko priloga, koji su većinom posuđeni od drugih autora.

Osnovni je tekst napisan u 17 poglavlja, koji su označeni posebnim, često originalnim naslovima. Oni glase:

(1.) **Starokršćansko doba** (3—8).

(2.) **Prvi počeci:** tu se govori o krštavanju Hrvata i životu Crkve u vrijeme hrvatskih knezova (13—14, 17).

(3.) **Rana zrelost:** Crkva u doba kraljeva (19—20, 25—26); tu se govori i o postanku zagrebačke biskupije.

(4.) **Između Arpadovića, Venecije i Bizanta** (31—34).

(5.) **Doba društvenih borba;** tj. sukobi kraljeva s feudalcima, ali i gradnje katedralâ na Jadranu (35—38).

(6.) **Bosanska hereza,** kao i misija franjevacâ (49—52).

(7.) **Predziđe kršćanstva.** Tu je govor o turskoj invaziji, o padu Bosne i Hercegovine, te postepenom osvajanju Hrvatske do »reliquiae reliquiarum« (55—58).

(8.) **Procvat ljepote i sklada.** Podnaslovi: Tiskarstvo, »Začinjavci«, Prva književna baština, Sklad oblika (hrv. kipari i slikari 15. st.), (59—62).

(9.) **Duhovna obnova.** Protestantski pokušaj u hrvatskim zemljama, katolička obnova, te stanje pod Osmanlijama (67—70).

(10.) **Vojna ravnoteža i suprotnosti.** Tu je govor o oslobođenju Slavonije i Like, uređenju Crkve nakon ratova, baroku, uniji i jozefinizmu (79, 81, 87, 88, 91—93).

(11.) **Mletačka Dalmacija.** Političke, vjerske i kulturne prilike u Dalmaciji i Dubrovniku (95, 96, 99—101).

- (12.) **Godine nemira.** O propasti Mletačke republike i posljedicama (102, 105).
- (13.) **Doba narodnog preporoda.** Posebno je naglašen udio crkvenih ljudi u banskoj Hrvatskoj (106—107).
- (14.) **Previranja.** Podnaslovi: Revolucija g. 1848—1849, Postanak zagrebačke nadbiskupije, Politički događaji, Osnivanje sveučilišta u Zagrebu, I. vatikanski koncil, Kult svete Braće, Spor oko škola (108, 111—114).
- (15.) **Austrijska Dalmacija i Istra,** odnosno 19. stoljeće u tim pokrajinama (115, 116, 119, 120).
- (16.) **Bosna i Hercegovina: 19. st.** Tu je sedam podnaslova, od kojih se ističe »Uređenje katoličke hijerarhije u B i H« (121, 122, 125).
- (17.) **Dvadeseto stoljeće.** To je najopširnije poglavlje s ovih četrnaest podnaslova: Politički događaji u Hrvatskoj, Katolički pokret, Političke suprotnosti, Pokret u Dalmaciji, Nova država, Crkva u novoj državi, Daljnji putovi katoličkog pokreta, Preokret katoličkog pokreta, Bujni rad, Liturgijski pokret, Cecilijanski pokret, Katolička pučka književnost (posebno o Društvu sv. Jeronima), Svećenici — znanstveni radnici, Likovna umjetnost (129—136). Karakteristično je da osnovni tekst svršava s Meštrovićem.

Autor u osnovnom tekstu nije obuhvatio vrijeme nakon 1941., jer je opisivao povijest, a ne sadašnjost.

Tekst je tiskan tako da je na svakoj stranici s lijeve strane ostao širi prazni prostor za bilješke, a s desne strane uži prostor za označivanje brojki, pod kojima su donesene brojne odgovarajuće slike. Kroz cijeli tekst su važniji pojmovi i nazivi tiskani masnim slovima tako da je knjiga i s toga gledišta zaista podsjetnik.

Nakon teksta slijede **prilozi.** Između njih se ističu: »Kronološki pregled događaja« (od oko 550. g. do 1918.), preuzet iz Šišićeva djela: Pregled povijesti hrvatskog naroda, Zagreb, 1962, i »Zaključno razmišljanje« dra Josipa Turčinovića iz njegove brošurice »Katolička Crkva u južnoslavenskim zemljama« (Mala knjižnica KANE-9, Zagreb, 1973, 38—42). Tu je uspješno dat sintetički pogled na cijelu povijest među Hrvatima. Autor posebno ističe dvije činjenice, što su kroz povijest hrvatskog katolicizma djelovale kohezivno: glagolizam i redovništvo.

Na kraju knjige doneseno je dvanaest žutkastih kartona s dvije stotine pitanja pod naslovom »Upitnik iz hrvatske crkvene povijesti« (153—175). Pitanja, koja se postavljaju uz projekciju određenih slika, označena su zvijezdicom. — Zadnje tri stranice posvećene su kazalima (176—178).

Ocjena

Soldin »Pregled povijesti hrvatske Crkve« treba pozdraviti iz više razloga. U prvom redu zato, jer je to novo, izvorno djelo hrvatskog pisca o hrvatskoj Crkvi. A takvim smo djelima još uvijek siromašni. Do sada smo ih imali samo dva: **Draganović-Buturac**, Poviest Crkve u Hrvatskoj, Izdalo H. k. društvo sv. Jeronima, knj. 687, Zagreb, 1944, — i **Buturac-Ivandija**, Povijest Katoličke Crkve među Hrvatima. Izdalo H. k. društvo sv. Ćirila i Metoda, Zagreb, 1973.

Mnogo više imamo djelâ o općoj povijesti Crkve. Od 1863. god., kada se pojavila prva opća povijest Crkve na hrvatskom jeziku, pa do danas deset različitih autora objavilo je opću povijest Crkve na hrvatskom jeziku, i to ovim redom: 1. Zbor duhovne mladeži đakovačke 1863. (prijevod s njemačkog); 2. Matija Mesić 1865. (također prijevod s njem.); 3. Cvjetko Rubetić 1873 (četiri izdanja); 4. Ferdinand Belaj 1882 (tri izdanja); 5. Franjo Lasman 1911 (tri izd.);

6. Julijan Jelenić 1921—1928 (nedovršeno); 7. Miroslav Vanino 1930 (dva izd.); 8. Lovre Katić 1933 (dva izd.); 9. Josip Buturac 1942—1944 (nedovršeno) i 10. Josip Ritig 1970 (prijevod s njemačkog).

Dakle, opća povijest Crkve na hrvatskom jeziku dosada se pojavila devetnaest puta od deset različitih autora, od kojih su trojica Nijemci, pa su njihova djela prevedena na hrvatski (Johanna Heppa 1863, Josepha Fesslera 1863. i Augusta Franzena 1970.). (Ovdje ne spominjemo Veliku povijest Crkve, prijevod s njemačkog, koja je u toku izlaženja.) Odnos djelâ o povijesti naše domaće Crkve prema djelima o općoj povijesti Crkve na hrvatskom jeziku dosada je bio 2:10. Soldino je djelo taj odnos povećalo u korist djelâ o domaćoj Crkvi na 3:10.

Premda je djelo Josipa Solde tekstom kraće, ono je i sadržajem i još više likovnim priložima i bogatije i raznolikije od prijašnja dva djela o povijesti naše domaće Crkve. U Soldinu su Pregledu dotaknute sve glavnije teme: od političkih i crkvenih prilika do glavnih likovnih i književnih djela od najstarijih vremena do našega doba.

U prijepornim pitanjima autor uglavnom slijedi stanovište današnje katedre za hrvatsku povijest na Sveučilištu u Zagrebu, na kojemu je on svojedobno studirao. (Npr. ninska je biskupija osnovana u vrijeme kneza Trpimira, a ne Domagoja; Zvonimir je umro naravnom smrću, itd.). Pisac uvažava rezultate novije povijesne znanosti: krunidbena crkva kralja Zvonimira jest crkva sv. Petra i Mojsija ili »Šuplja crkva«, iz koje je i reljef s likom hrvatskoga kralja (25); tiskara Kosinij iz 15. st. (59); oslobođenje Makarskog primorja od Turaka 1684 (95)...

Pisac odlično poznaje povijest južne Hrvatske, pa je unio više stvari koje je teško naći u drugim djelima. Osim toga je upućen u povijest umjetnosti i književnosti kod nas, što se opaža kroz cijelo djelo.

Soldinoj knjizi, koja u prvom redu ima pedagoški cilj — osim obilne likovne građe — osobitu ljepotu daju literarni umeci, odnosno izabrana vrela iz hrvatske povijesti, donesena u izvornom hrvatskom narječju ili u dobrom prijevodu s tuđeg jezika. To su poimence: Zapis o četvrtoj križarskoj vojni Roberta de Clari (34); natpisi sa stećaka (50); poruka kralja Stjepana Tomaševića papi Piju II (52); zapis popa Martinca o pogibiji Hrvata na Krbavskom polju 1493 (58); pohvalna pjesma M. A. Kuhačevića glagoljašima (61); Marulićeva Molitva suprotiva Turkom (62); riječi kanonika Vramca u korist kmetova i seljaka (79); pismo Petra Zrinskoga ženi Katarini uoči smrti (81); Gundulićevi stihovi slobodi (94) i glagoljski zapis iz Vabriga (120).

U knjizi ima više tiskarskih pogrešaka negoli stvarnih. Neke tiskarske greške mogu zbuniti neupućene, pa najprije na njih upozoravam: samostan sv. Marije u Zadru osnovan je 1066, a ne 1086. kako stoji u tekstu (20); kaže se Moliški ili Molizanski Hrvati, a ne »Molinski« (70); podvig Zrinskog u Sigetu zbio se 1566, a ne 1556 (79); poraz Turaka pod Bečom bio je 12. rujna 1683, a ne 19. rujna (81); trapisti su se naselili kod Banja Luke već 1869, a ne 1889 (125); Štoosovi stihovi glase točno: »Vre i svoj jezik zabit Horvati — Hote, ter drugi narod postati«, a ne »hoće« (107).

Od stvarnih pogrešaka zapazio sam samo dvije manje, pa na nje posebno upozoravam da se isprave u novom izdanju.

Pisac posebno govori o poznatom bosanskom ilircu, književniku i prosvjetnom radniku fra Ivanu Franji Jukiću, o kome je poslije drugog svjetskog rata između svih hrvatskih franjevacâ možda najviše pisano, pa je njegov inače kratki život dobro poznat. Stoga začuđuje da se na str. 122. o njemu piše: »Kako nije mogao ostati u Bosni, Strossmayer ga je smjestio na jednu župu, gdje je g. 1857. umro.« Međutim, poznato je da je Jukić umro 20. svibnja 1857. u tri sata i 10 minuta poslije podne u Beču, kamo ga je Strossmayer poslao na lije-

čenje. U Beču je i pokopan na »St. Marzer Friedhof«, koje se nalazi na jugoistoku grada. (Jelenić, *Kultura i bosanski franjevci*, II, Sarajevo, 1915, 471.).

Na str. 116. govori se o narodnom buđenju u Dalmaciji. Tu je i ova rečenica: »Mnogi su župnici bili prvi čitaoci časopisa **Zore dalmatinske** (1844) i u njemu surađivali (**don Šime Starčević, fra Ante Vrdoljak**).« Ako se tu misli na imotskog franjevca-književnika iz prošloga stoljeća, onda njegovo pravo ime glasi: **fra Jeronim Luid Vrdoljak** (Imotski, 20. XII. 1802. — 5. XII. 1865.), koji je svoje drugo ime katkada pisao »Vikoslav« (pogrešni prijevod imena Aloysius — Luigi). Vrdoljak je bio plodan i osebujan pisac. Na naslovnoj stranici jedne svoje brošure ovako sebe titulira: »O. Jeronim-Luigj Werdoljak — Imoćanin — U Ces. Kr. Skupnoučilištu Bečkomu Odpravljeni Bogoslovac, Diloredne i Pastirske jur utemeljeni Naučitelj i u Državi Dalmatinskoj Prisv. Odkupitelja Štioc Općeni i kod ces. kr. Zoologičko-Botaničkog zbornog društva u Beču Član Odgovaraoc.« (Povistnica Jozipa Petriarke, Zadar, 1863, 1).

Bez sumnje će većina čitatelja biti nezadovoljna velikom kratkoćom teksta. Međutim, taj prigovor ne stoji zbog dvaju razloga. Ako je tekst kratak, preobilan je likovni materijal, bilo onaj u slikama (182!), bilo onaj u kartama (16), a tih je brojem daleko više negoli stranica u cijeloj knjizi. A slike i karte mnogo govore, samo ih treba znati tumačiti. S druge strane Soldino je djelo ne samo pregled nego i sažetak njegova opširnijega djela. A da se to opširno djelo što prije pojavi, to je želja cijele naše hrvatske katoličke javnosti.

Opaska! Ovaj je osvrt napisan čim se djelo pojavilo. Međutim, međuvremeno je izišlo i drugo nepromijenjeno izdanje, pa se lako može nabaviti kod KRŠĆ. SADAŠNJOSTI, Zagreb, Marulićev trg 14. (Usp. KANA, travanj 1976. str. 2. i 37.).

Karlo Jurišić

VRIJEDAN PRILOG LITURGIJSKOM ŽIVOTU NA NAŠIM ŽUPAMA

Nedavno je izišlo III. izdanje crkvene pjesmarice dr. fra Ivana Glibotića: **PJEVAJMO, BRAĆO KRŠĆANI!** (Sumartin 1976.). Tisak: NITTP »Slobodna Dalmacija« — Split. Ima točno 300 strana. Uvez je tvrd, a oprema je ukusna. Cijena 70 din. Narudžbe: Franjevački samostan, 58426 Sumartin.

Kako je kod nas primljena pjesmarica dr. Glibotića, najbolje dokazuje ovo III. njezino izdanje. U predgovoru autor ističe da je II. izdanje podavno rasprodano. Treba istaći da se o. Glibotić nije zaustavio na jednostavnom preštampavanju prvog izdanja, kako se to često čini. Sam je uvidio tijekom vremena što je u njegovu djelu korisno a što suvišno. Saslušao je i primio k srcu i primjedbe s terena, pa je svako novo izdanje nastojao privesti do bolje praktičnosti.

Ovo III. izdanje Glibotićeve pjesmarice zaista je najpraktičnije. Probao je i tiskao tekstove i napjve koji se najviše danas upotrebljavaju po našim crkvama. **PJEVAJMO, BRAĆO KRŠĆANI** na ovaj način postala je najbolji priručnik vjerniku da može sudjelovati kod recitiranih i pjevanih dijelova sv. mise i ostalih obreda u crkvi. Osobito je prikladan priručnik za vjernike po Dalmaciji. Svaka naša crkvena pokrajina ima svoje običaje, svoje napjeve, svoje pjesme kod pojedinih crkvenih svečanosti. Imaju ih vjernici u Južnoj Hrvatskoj — u Dalmaciji. Vjernici toga kraja poseban značaj daju obredima i običajima Svete sedmice. U ovom priručniku naći će sve što se pjeva. Tu su i naši hrvatski korali, a i klasični crkveni. Po Dalmaciji na Veliki petak drže se i danas jutarnje procesije s križem. Spadaju među najomiljelije pobožnosti ovog kraja. Šteta što autor nije uvrstio jednu od arija kod pjevanja poznatih pjesama »Muka gorka Gospodina« ili »Poslušajte braćo mila«. Možda bi za tu prigodu bio najljepši napjev koji se tom prigodom stoljećima pjevao u Makarskoj. Bila pi pri-

goda da se na taj način isture ona primitivna zavijanja po mnogim župama, a koja ničemu ne sličje. Dobro bi došli u pjesmaricu i napjevi za riječi Isusove, Gospine, Ivanove i pisaočeve kod pjevanja Kneževićeva Gospina plača. Stare melodije, prema kojima se pjeva po mnogim mjestima ta lijepa pobožnost Svete sedmice u Dalmaciji, pomogle bi mnogim župnicima da se danas u suvremenom svijetu uvede nešto lijepo i stručno.

Pametno je autor učinio što je u svoju pjesmaricu stavio tekst »Reda sv. mise s narodom«. S time baš najviše ovo djelo poprma svojstvo liturgijskog priručnika. Svećenik će naći, odmah na početku, napjeve za sve promljenjive dijelove sv. mise. Stalne pjevane dijelove kod mise donio je autor u nekoliko varijanta. Tu su tri koralne mise: VIII., IX. i XVII. Najljepše su i najpraktičnije iz koralne kolekcije svih misa. Mogu se vjernici s njima poslužiti u svečane, obične i pokorničke dane. Donio je dvije harmonizirane pučke mise i jednu kojoj je autor sam o. Glibotić. II. pučka misa stekla je već popularnost. Na mnogim se je župama po našoj domovini udomaćila. Lagana je i lijepa. Dr. Glibotić ju je uglazbio prema staroj ariji koja se pjevala donedavno po samostanima franjevačke provincije Presv. Otkupitelja u Dalmaciji. Nova liturgijska reforma sv. mise nije dokinula škropljenje crkve prije pučke mise. Taj se obred vrlo lijepo uklapa u početak sv. mise. Pohvalno je za sve one koji ga nisu dokinuli jer ga narod voli. U ovoj pjesmarici nalaze se koralni i autorovi napjevi za taj obred.

Znao je o. Glibotić koliko se župnici muče da pronađu nešto za pojedine svečanosti. Radi toga je stavio nešto za doček biskupa, za mladu misu, za obnovu krsnog zavjeta, za pučke misije i za sprovode pokojnika. Tu su tekstovi, tu je harmonizacija i u tim rijetkim prigodama samo se pjesmarica otvori.

O. Glibotić je pri sastavljanju pjesmarice, kako sam kaže u predgovoru, imao na pameti sudjelovanje puka u sv. obredima. To je u duhu današnjih liturgijski smjernica Crkve. Pri uvrštavanju pjesama u pjesmaricu imao je to na pameti. U našim se crkvama i sada najviše pjevaju stare klasične pjesme. U gradovima, a i po nekim seoskim župama, župnici su uveli i novi način pjevanja u duhu suvremenih šansona.

Autor veli u predgovoru: »Danas čujemo u našim crkvama i šansone i njihovu bučnu pratnju na električnim gitarama. Negdje se čuju i bubnjevi. Pjevači i svirači stoje na vidljivu mjestu uz oltar i svraćaju na se pozornost vjernika, dok sveta žrtva dolazi u drugi plan. Isključeno je i zajedničko pjevanje zajednice - pučko pjevanje... Tekstovi šansona suvremenim jezikom pjevaju Kristu i njegovoj ljubavi. Mislim da treba naći zlatnu sredinu: neka puk pjeva i stare pjesme, kad to hoće, a mladi nek pjevaju i sviraju na mjestu, gdje neće odvrćati pozornost vjernika od svete žrtve. Neka uzimaju i takve pjesme koje će prihvaćati i kršćanska zajednica, a nek ne pjevaju preko liturgijskih čina očito neliturgijske šansone. Takove pjesme mogu se pjevati prije i poslije lit. čina, pri hodočašću itd.« Autor je stavio u svoju pjesmaricu dvanaest takvih pjesama.

Pjesmarica dr. Glibotića dobro će doći svakome župniku. Često su puta župnici nezadovoljni s onim što im prажuju ljudi od knjige i stručnjaci iz svojih kabineta. To je redovito na stručnoj visini, ali nedostaje praktičnost. Jednom je neki župnik zamolio pok. Albu Vidakovića da bi komponirao jednu laganu staroslavensku misu. Albe je neprestano pitao: »Što bi značilo 'lagana misa'?« Župnik je mislio na prosječni materijal koji sačinjava njegov pjevački zbor. Za takav nisu velike umjetničke stvari. Trebalo je imati na repertoaru nešto što bi taj zbor mogao s manje muke naučit a opet da je na glazbenoj visini.

Dr. Glibotić je po struci glazbenik. Na »Istituto superiore di musica sacra« u Rimu postigao je doktorat iz glazbe. Dugo godina bio je profesor iz muzike i na gimnaziji i na teologiji. Bio je župnik u velikom gradu, manjim našim gra-

dićima i na selu. Dakle, čovjek stručnjak i praktičar s terena. Razumio je našeg čovjeka u crkvi. Sa svojom pjesmaricom nastojao mu je pružiti ono što mu je najkorisnije i njegovu srcu najdraže. Župnik će, opet, u ovoj pjesmarici naći sve što mu dolazi u praksi a potrebno je da se pjeva. U predgovoru autor ističe: »U dugogodišnjoj pastoralnoj praksi, vidio sam da velik broj naših crkava nema školovana zborovođe koji bi mogao realizirati ispravna načela i zdrave smjernice crkvene glazbe. Teško se primaju nove i bolje pjesme, a rađe se pjevaju stare koje odvaljkada pjeva sav puk«. To je istina. U današnje vrijeme teško je sakupiti mladi svijet u crkvene zborove. Rijekte su župe koje to uspijevaju. Pjesmarica dr. Glibotića pomoći će i mladima i starijima da u crkvi svatko pjeva i da se dobro pjeva.

Fra Vjeko Vrčić

JA LJUBIM PODNEVNI LJETNI ŽAR. Najljepše pjesme Milana Pavelića.
Priredio: Josip Badalić, Zagreb 1976.

Ono što je o. Badalić, životopisac svećenika i pjesnika M. Pavelića, obećao pred četiri godine, sada je evo ispunio i priredio te izdao izbor njegovih pjesama. Velik je to dar svim ljubiteljima poezije i još više vjernicima, jer »osobito će duboko doživljavati svu ljepotu oni koji žive u istom svijetu duha, ili su prošli slične zanose i borbe kao pjesnik« (str. 6). Uz to »je ova zbirka prava riznica za vjerske priredbe i za deklamacije«.

Svatko će od njih, dakle, biti zahvalan u prvom redu samom pjesniku, kojega sigurno ni stoljeća neće zaboraviti, a onda priređivaču i prof. S. Velebitu koji u Pogovoru s pravom piše: »Biti religiozni pjesnik u vjekovima triumfa tehnike i ekonomike nije unosno, zahvalno ni moderno. Međutim, pravi umjetnik ne stvara za nagrade i odlikovanja, već odgovara unutarnoj čežnji da se očituje u sintezi jednog višeg, ljepšeg svijeta izraženog kroz prizmu čuvstava i ideja svoje duše. Pavelić i stotine drugih služe samo ljepoti« (str. 208). I još: »Bit će tako i s njegovim (Pavelićevim) pjesmama, jer ljepotu ne nagriza vrijeme. Može biti potisnuta, obscijenjena, ali bljesnut će poput sunca poslije oluje i privući radoznalo oko i čisto srce koje voli ljepotu, istinu i pravdu« (str. 213).

Ovdje treba još jednom istaknuti velike zasluge M. Pavelića koji je preveo, odnosno prepjevao sve himne ondašnjeg Brevijara i sekvence Misala. Ljepotu njegovih prijevoda nisu nadmašili ni prijevodi novih himana u »Časoslovu naroda Božjega«.

Uz lirske pjesme, koje su pune zanosa i misli te bogate slikama i srokom, mnogi će se često vraćati i Pavelićevim »Povjesticama«. Ako su nezaboravne Šenoine, pravo bi bilo da ove religiozne (npr. »Vesela«), upozna i uzljubi svaki naš iole izobraženi vjernik. Stoga uzmi, čitaj i uživaj!

M. Kirigin